

VOLLEGRONDSGROENTEN KOERIER

JULI 2024

'EEN DRAMATISCHE START VAN HET SEIZOEN'

Voordat hij de oogstmachine verder het land in laat rijden, controleert machineleider Zbigniew Stefanovski van vollegrondsgroentebedrijf Compliment uit Volkel (N-Br.) eerst of het verderop niet te nat is en of de ijsbergsla wel voldoende kwaliteit heeft om te oogsten. „Het is nat, nat en nog eens nat”, zegt de Pool, „Op veel stukken kunnen we nu echt niet komen.” Teeltspecialist Marcel Claasse bevestigt deze woorden dubbel en dwars. „Op dit perceel is zeker 30 procent van de sla verloren en op veel andere percelen is het niet veel beter. Dat maakt het voor ons vrijwel onmogelijk om onze contracten in te vullen.” Ook moet de oogstmachine en al het personeel veel vaker dan normaal worden verplaatst, wat ook weer veel tijd en geld kost. „Al met al is het een dramatisch begin van het seizoen.”

'VOLLEGRONDSGROENTENPLATFORM ZORGT VOOR KENNIS EN DISCUSSIE'

„Het Vollegrondsgroentenplatform voorziet de sector van nieuwe kennis rondom gewasbescherming en het wakkert ook met een allerlei interessante discussies aan. Vooral dat laatste hebben we nodig om verder te komen richting een geïntegreerde aanpak van ziekten en plagen.” Aan het woord zijn Crop Advisors Stefan van Heist en Henko Klement van Bayer. Zij vertellen welke proeven er dit jaar op het platform in Angeren (Gld.) liggen en wat ze ervan verwachten.

„We hebben nog een hoop werk aan de winkel”, zegt Stefan van Heist wanneer hij samen met collega Henko Klement en proefveldhouder Joris Giesen een paar proefperceeltjes uitmeet. Het is de derde week van juni en nog niet de helft van de geplande proefobjecten op het Vollegrondsgroentenplatform is gezaaid of geplant. „Net als overal in Nederland heeft het weer ons hier flink parten gespeeld. Hopelijk houden we het nu eindelijk een tijdje droog, zodat we het werk vlot af kunnen maken en we in het najaar mooie resultaten kunnen laten zien.”

Dit jaar staan er acht verschillende gewassen op het platform. Dat zijn knolselderij, savooiekool, wortelen, prei, boerenkool, sla, spinazie en stamslabonen - waarvan de laatste vijf nog gezaaid of geplant moeten worden. „Net als in andere jaren staat de gewasbescherming weer centraal en dan vooral hoe we de beschikbare middelen op de juiste plek in de schema's kunnen plaatsen”, vertelt Van Heist. Behalve chemische

middelen zijn dat in toenemende mate ook biologische middelen, zoals Serenade, Flipper Plus en XenTari. „Deze categorie gaat de komende jaren steeds meer deel uitmaken van ons middelenpakket. Door deze middelen zoveel mogelijk

mee te laten draaien in proeven, wordt steeds duidelijker hoe je ze het beste in kunt zetten en wat je er, meerjarig gezien, van mag verwachten”, aldus van Heist.

'Vooruit komen met kennisdeling en discussie', lees verder op pagina 3.

KADERRICHTLIJN WATER: 'ZO SCHOON MOGELIJK WERKEN'

De term is voor velen wel bekend: de Kaderrichtlijn Water (KRW). Maar wat houdt die nou eigenlijk in en hoe presteert Nederland op gebied van gewasbeschermingsmiddelen? **Vollegrondsgroenten Koerier** vroeg het aan duurzaamheidsmanager Christy van Beek, tevens frontvrouw van de Bayer

Forward Farm in Abbenes. „We moeten met z'n allen verder op de ingeslagen weg, met aandacht voor ICM, nieuwe precisietechnieken, middelen met een beter milieuprofiel, nieuwe vulsystemen en een zo nauwkeurig mogelijke toepassing. Iedereen zal een stap extra moeten zetten.”

Lees verder op pagina 4.

IN DEZE KOERIER...

Alle hens aan dek bij betrijding Botrytis in sla en bonen

2

Kaderrichtlijn Water: 'zo schoon mogelijk werken'

4

'Met weerbare uien is meer op de wal te halen'

5

'Capaciteit veldspuit niet zomaar op te vangen met andere machines'

6

'Ik hou van de dynamiek en hectiek die het vak met zich meebrengt'

7

ALLE HENS AAN DEK BIJ BESTRIJDING VAN BOTRYTIS IN SLA EN BONEN

Botrytis cinerea is een gevreesde ziekte in veel teelten. Sinds afgelopen winter heeft Teldor een uitbreiding van het etiket gekregen in de onbedekte teelt van sla en onbedekte teelt van boon met peul. Hiermee hebben deze teelten er een krachtig middel bijgekregen om Botrytis te beheersen.

Botrytis is altijd en overal aanwezig en komt in de natuur op overgebleven plantendelen voor. Deze schimmel ontwikkelt zich het meest optimaal tussen de 15° en 20° C. Maar Botrytis heeft een breed temperatuurbereik. Ook bij 10° C zijn infecties al mogelijk. Bij voldoende water en een hoge luchtvochtigheid kiemen de sporen. In bonen is de periodes rond de bloei het gevaarlijkst. In sla moet je er juist vroeg bij zijn om smet aan de onderzijde van de krop te voorkomen.

Toelating Teldor

Teldor is breed toegestaan als schimmelbestrijdingsmiddel in de teelt van een brede scala aan tuinbouwgewassen. De onbedekte teelt van bonen met peul en sla is daar nu bijgekomen.

Teldor bevat fenhexamid. Deze actieve stof stopt, vóór het indringen van de plant, de groei van de kiembuis van de sporen. Zo wordt voorkomen dat de schimmel zich kan ontwikkelen. Tevens wordt het uitgroeien van schimmelweefsel gestopt, ook wel een fungistatisch effect genoemd. Teldor bevat 50% actieve stof. De formulering is een spuitkorrel die zeer goed in water oplosbaar is en na een bespuiting geen zichtbaar residu achterlaat.

Regenvastheid en lengtewerking

Belangrijk in het huidige klimaat is de regenvastheid van een product. Vooral de snelheid waarmee de regenvastheid wordt bereikt is voor de teler heel erg belangrijk. Uit onderzoek is gebleken dat Teldor al na één uur droogtijd een volledige bescherming van het gewas biedt. Teldor wordt opgenomen in de waslaag. Als het middel zich daar eenmaal heeft geseteld, is afregenen niet meer mogelijk.

Gewasverdraagzaamheid en inzetbaarheid

Teldor is veilig voor het gewas. In geen van de proeven is

gewasschade waargenomen.

Teldor is niet giftig voor bijen, roofmijten en andere nuttige insecten en past daarom prima in een geïntegreerd teeltsysteem.

Resistentiemanagement

Het huidige middelenpakket vereist een goed resistentiemanagement. Het aantal nieuwe middelen dat op korte termijn zal worden toegelaten voor de bestrijding van Botrytis lijkt beperkt of afwezig en de kans dat de nu nog beschikbare middelen hun registratie verliezen is groot. Dit betekent, dat bij een goed resistentiemanagement de beschikbare middelen op de juiste plaats in het spuitschema ingezet moeten worden. Het is dus belangrijk dat Teldor wordt afgewisseld of gecombineerd met middelen met een ander werkingsmechanisme. Een resistentie ongevoelig middel als Serenade zou een meng- of afwisselpartner kunnen zijn. Afwisseling met synthetische middelen met een ander werkingsmechanisme is ook mogelijk.

Voor meer informatie en het volledige etiket:

DECIS PROTECH INZETBAAR IN BREED SCALA AAN TEELTEN

Sinds dit voorjaar kan Decis Protech worden ingezet om insecten te bestrijden in een hele reeks aan gewassen. Decis Protech is op basis van de actieve stof deltamethrin maar dan in een eigentijdse EW formulering. Voor wat betreft de werking is deze vergelijkbaar met de vorige EC formulering.

Decis Protech heeft onder andere een uitbreiding gekregen in de teelt van knolselderij. Het product kan worden ingezet om wantsen te bestrijden. Wantsen kunnen flinke groeiremming veroorzaken doordat ze het hartblad aanpakken. Door deze schade kan in een later stadium hartrot optreden met wegval van de gehele plant in het ergste geval. Van de diverse groeistadia van de wantsen lijken de nimfen het meest gevoelig voor bestrijding. Omdat tijdens het groeiseizoen meerdere stadia gelijktijdig voorkomen is bestrijding vaak lastig. Het middel werkt als contact- en maaggif en werkt bijzonder snel. Een behandeling moet worden uitgevoerd wanneer de eerste insecten in het gewas worden waargenomen. Gebruik voldoende water om ervoor te zorgen dat er goede indringing plaatsvindt om het insect te raken in het hart van het gewas. Het product is goed mengbaar met andere middelen en veilig voor het gewas. In de teelt van knolselderij mag Decis Protech 2x per 12 maanden worden toegepast met een dosering van 0,5 L/ha. Houd hierbij een interval aan van minimaal 14 dagen.

Decis Protech kan onder andere ingezet worden tegen wantsen in knolselderij.

‘VOORUIT KOMEN MET KENNISDELING EN DISCUSSIE’

Volgens Van Heist sluit het Vollegrondsgroentenplatform goed aan op de uitdagingen die momenteel in de verschillende gewassen spelen. „Veel belangrijke chemische middelen zullen de komende jaren weg gaan vallen. Daar moeten we ons op voorbereiden, zowel met nieuwe spuit- en behandel-schema's, alsook met robuustere rassen. Verder is er vanuit de maatschappij een steeds grotere roep om de gewasbescherming te vergroenen. Op dit platform proberen we daar invulling aan te geven en hopen via kennisdeling en discussies weer een stap verder te komen.”

Serenade in knolselderij

Als voorproefje van wat er straks in het najaar te zien zal zijn, pikken Van Heist en Klement er alvast vier proeven uit. Deze eerste is de tray- en grondbehandeling met Serenade in knolselderij. Voor deze proef zijn er vier objecten uitgezet: onbehandeld, alleen een traybehandeling met Serenade, alleen een grondbehandeling en een combinatie van een tray- én grondbehandeling. Hoewel de knolselderij amper een week eerder is geplant, is nu (*derde week van juni, red.*) al effect van Serenade te zien. De behandelde objecten hebben duidelijk een voorsprong en zijn beter ontwikkeld dan het onbehandelde plot. Van Heist laat met foto's zien dat de tray-behandeling (direct na zaaien, door de plantenweker) al heel snel een beter ontwikkeld wortelstelsel oplevert. „Daardoor zijn de planten vanaf de start weerbaarder tegen schimmelziekten als Fusarium en Pythium en hebben ze nu ook minder last van stress, veroorzaakt door het natte weer.”

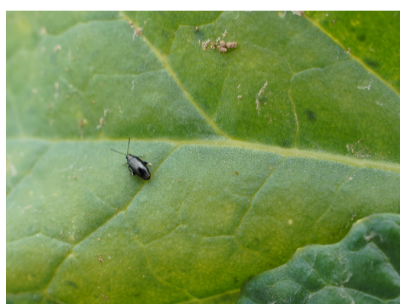

Henko Klement en Stefan van Heist bekijken het proefobject met savooiekool. Half juni zitten er al wat gaatjes in het blad, veroorzaakt door aardvlooien.

Proefveldhouder Joris Giesen (Giesen Crop Research) meet samen met Stefan van Heist (Bayer) een proefperceel uit. Half juni moeten er nog veel gewassen de grond in.

Flipper Plus in savooiekool

Bij de proef in savooiekool is de focus gericht op de bestrijding van luizen. Henko Klement legt uit dat er meerdere schema's met het biologische middel Flipper Plus (*met proefveldonthefing, red.*) rondom het luismiddel Sivanto Prime tijdens de bolvorming (BBCH 40) zijn uitgezet. „In deze proef zetten we Sivanto Prime op verschillende tijdstippen zowel voor als na Flipper Plus in en bekijken we wat de effecten daarvan zijn. Het belangrijkste dat Flipper Plus moet doen is populatieopbouw van luizen voorkomen. Dat het ook helpt om de luisbestrijding te vergroenen is natuurlijk mooi meegenomen”, aldus de Crop Advisor. Een belangrijke aanleiding om de proef aan te leggen is het wegvallen van de werkzame stof spirotetramat (o.a. in Movento en Batavia) na seizoen 2025. Van Heist is hier zeer duidelijk over: „Zonder de tweezijdig systemische middelen Batavia en Movento wordt de bestrijding van luis - en ook wittevlug en trips - een gigantische opgave in heel veel gewassen. Bij de combinatie van Sivanto Prime en Flipper Plus zal het aankomen op een timing, zodat de luizen maximaal bestreden worden. Dat vraagt hele forse inspanningen, zowel van adviseurs als van telers.” Klement verwacht met het wegvallen van Batavia en Movento ook flinke problemen met wollige wortelluis in peen, met name tijdens drogere jaren. „Wollige wortelluis woekert

Half juni komen de eerste wortelplantjes boven. Hier is Catania gezaaid, een Seminis-ras met relatief sterk en gezond loof. Het draait mee in een proef rondom weerbaarheid tegen ziekten (o.a. meeldauw en Alternaria).

ondergronds; daar kun je alleen met neerwaarts systemische middelen bijkomen. Als spirotetramat straks wegvalt, zie ik nog geen oplossing voor dit probleem.”

Sclerotinia-bestrijding in stamslabonen

In stamslabonen staat de beheersing van Sclerotinia centraal. Hiervoor wordt onder andere een tolerant ras (van Seminis, nog onder nummer) vergeleken met een standaard ras zonder tolerantie. Op beide rassen wordt Luna Privilege als basismiddel tegen Sclerotinia toegepast. Dat gebeurt niet alleen in de bloei, maar ook in het stadium daarvoor. Van Heist: „Normaliter wordt Luna Privilege rond de bloei, bij de overgang van het groene/witte knopstadium toegepast. Nadeel hiervan is echter dat er dan residu achterblijft op het product. Door de toepassing van Luna Privilege te vervroegen naar iets voor de bloei en daarna twee of drie keer met Serenade te spuiten, hopen we Sclerotinia onder controle te houden zónder dat er residu achterblijft op het product.”

Verder is er binnen deze proef ook aandacht voor het middel Teldor dat onlangs in bonen (en ook sla) is toegelaten (*zie ook pagina 2 van deze Koerier*).

Xentari tegen rupsen

Als laatste halen beide Crop Advisors de proef in boerenkool aan waar het middel Xentari wordt toegepast tegen rupsen. Om een optimale bedekking van het middel op het blad te krijgen, worden er verschillende hechters en uitvloeiers getest. „Dit moet ertoe leiden dat Xentari niet als druppels, maar als een mooie film over het blad komt te liggen”, zo verduidelijkt Van Heist. Tot slot benadrukt hij dat de *Bacillus thuringiensis*-stam van Xentari tegen een zeer breed scala van rupsen werkt, waaronder het koolwitje, koolmotje en de kooluil. „Dat maakt het middel interessant in heel veel vollegrondsgroentengewassen.”

In het onbehandelde knolselderij-object zijn volop zwarte bonenluizen te vinden. Ook zijn de planten zichtbaar minder ontwikkeld dan de objecten waar Serenade is toegepast (tray- en grondbehandeling). „Dit bevestigt wat we in heel veel andere gewassen al veel langer zien; met Serenade zijn planten weerbaarder tegen ziekten en groeien beter”, aldus Van Heist.

KADERRICHTLIJN WATER: 'ZO SCHOON MOGELIJK WERKEN'

De term is voor velen wel bekend: de Kaderrichtlijn Water (KRW). Maar wat houdt die nou eigenlijk in en hoe presteert Nederland op gebied van gewasbeschermingsmiddelen? Vollegrondsgroenten Koerier vroeg duurzaamheidsmanager Christy van Beek, tevens frontvrouw van de Bayer Forward Farm in Abbenes, om tekst en uitleg.

Een gezond milieu en schoon water. Dat is het doel van de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW). De richtlijn schrijft voor dat lidstaten de waterkwaliteit verbeteren en laten zien dat het ook echt beter gaat. Het is een grote opgave, zeker voor een land als Nederland, een drukbevolkt land met veel water en een intensieve landbouw. Het goede nieuws: door nieuwe maatregelen en technische verbeteringen, gaat het steeds beter met de waterkwaliteit. Maar de huidige trend is niet genoeg, wil Nederland de (uitgestelde) deadline van 2027 halen. "Wat betreft de landbouw gaat het vooral om gewasbeschermingsmiddelen, waarbij er verschillen zijn tussen locaties en teelten. Een generiek beleid volstaat dus niet", zegt Christy van Beek, duurzaamheidsmanager bij Bayer. "Er is dus verder maatwerk nodig in het reduceren van emissies."

Wat regelt de KRW nou precies op gebied van gewasbeschermingsmiddelen? We hebben toch al toelatingsbeleid?

"Dat klopt, maar de KRW kijkt breder naar de waterkwaliteit: wat zit erin aan chemische stoffen en hoe gaat het met de ecologie? De doelen op gebied van ecologie variëren van plaats tot plaats, omdat waterlopen en gebieden van elkaar verschillen; een bergmeertje kun je niet vergelijken met de regio Rijnmond. Verder zijn er normen voor een reeks aan chemische stoffen, waaronder gewasbeschermingsmiddelen. De KRW maakt onderscheid tussen acute normoverschrijdingen en chronische overschrijdingen; ofwel pieken en de gemiddelde concentratie over een jaar. Het verwarrende is dat de eisen soms verder gaan dan de uitgangspunten voor de toelatingsnormen. Dat betekent dat wanneer je middelen keurig netjes volgens etiket toepast, je soms toch de normen kunt overschrijden."

Hoe scoren gewasbeschermingsmiddelen ten opzichte van andere chemische stoffen?

"Gewasbeschermingsmiddelen worden relatief vaak gevonden. Deels is dat om de simpele reden dat er normen voor zijn. We hebben een uitgebreid toelatingsbeleid voor gewasbeschermingsmiddelen, en daarom worden al die actieve stoffen gemeten. Verder worden er regelmatig residuen en afbraakproducten aangetroffen van oude middelen die niet meer zijn toegelaten. Deze kunnen afkomstig zijn uit diepere bodemlagen en slib. Een bekend voorbeeld is DDT, dat al sinds 1973 verboden is, maar nog steeds vaak wordt

Christy van Beek: „Er is maatwerk nodig in het reduceren van emissies.”

gevonden. Van de 42 stoffen die worden gevolgd voor de KRW, zijn er 17 gewasbeschermingsmiddelen. Dat is een relatief groot aandeel. Zeker als je bedenkt dat andere groepen chemische stoffen volledig buiten beeld blijven. Zo zijn er bijvoorbeeld geen normen voor drugs en medicijnen. Dat is frustrerend voor de agrarische sector, want als er geen norm is, dan heb je ook geen overschrijdingen. Zo werkt het nu eenmaal. Wat overigens geen excuus mag zijn om niet ons best te doen. Maar het klopt natuurlijk niet. Schoon water is immers het doel."

Hoe scoort Nederland momenteel op middelresiduen?

"Het aantal chronische overschrijdingen (de gemiddelde concentratie over een jaar) is ten opzichte van de referentieperiode 2011-2013 met 45 procent gedaald. Voor de acute blootstellingen is dat 60 procent. In de *Nota Gezonde groei, Duurzame oogst*, had Nederland als doel staan: 90 procent reductie in 2023. Dat is dus niet gelukt. De volgende deadline voor de KRW is 2027 en ook in de Toekomstvisie Gewasbescherming voor 2030 staat de ambitie van 'nagenoeg geen emissies'. Kortom: de sector moet nog harder zijn best doen om ook de laatste emissies aan te pakken. Dat gebeurt ook. Op de meeste locaties worden de normen voor minder dan

10 procent van de middelen overschreden. Door verder in te zoomen op welke middelen dat zijn, kun je gericht gaan kijken naar maatregelen."

Volgens critici schetst de KRW-monitoring een te negatief beeld van de waterkwaliteit. Daarbij wordt gewezen naar het one-out all-out-criterium. Wat is dat?

"Binnen de KRW moet ieder waterlichaam (Nederland telt er ongeveer 750) voldoen aan alle 140 gestelde doelen op gebied van ecologie en chemie, om een groen vinkje te krijgen. Volledig schoon dus. Als je dat vanuit de ecologie bekijkt, dan snap ik dat wel. Een ecologisch systeem kan immers verstoord worden door één stof. Maar het werkt niet echt motiverend, omdat je niet ziet welke vooruitgang er geboekt wordt. Je scoort óf een tien óf een onvoldoende. Geen enkel waterlichaam voldoet aan alle voorwaarden, terwijl er grofweg toch aan driekwart van de doelstellingen wordt voldaan."

Toch komen er nog altijd te veel restanten van gewasbeschermingsmiddelen in het oppervlaktewater terecht.

"Zeker. De afgelopen tien jaar is het aantal overschrijdingen dus gehalveerd, dankzij nieuwe middelen, overdekte wasplaatsen, spuitvrije zones, verbeterde spuittechnieken, noem maar op. En die trends zullen doorzetten. Maar daar bovenop is een versnelling nodig. Ik denk dat we het verst komen als boeren dat vanuit intrinsieke motivatie doen. En verreweg de meeste boeren die ik spreek willen ook echt hun best doen. Daarom wijs ik ook op de tekortkomingen in de systematiek van de KRW. Stel haalbare normen en wijs iedereen op zijn verantwoordelijkheden. Alleen dan komen we er."

Het laaghangende fruit is geplukt. Wat kunnen boeren nog meer doen om emissies te voorkomen?

"Het besef dat elke druppel telt. Een foutje of een slordigheidje kan grote gevolgen hebben. Na drift, leggen we met z'n allen nu de focus op erfafspoeling en restanten van gewasbeschermingsmiddelen. Als het gaat om overschrijdingen, dan gaat het soms echt maar om een druppeltje (zie kader met berekening)."

Wordt er ook actie ondernomen op individuele stoffen?

"Jazeker. Als bepaalde stoffen stelselmatig voor problemen zorgen, dan kijken we hoe dat komt en hoe ze worden toegepast. Misschien is er een aanpassing in het gebruik mogelijk. Op de Bayer Forward Farm in Abbenes neem ik iedere twee weken watermonsters, om te kijken of ik duidelijke verbanden kan vinden tussen wat er op het veld gebeurt en wat we in de sloot meten. Hoe kan je met een optelsom aan maatregelen de juiste dingen doen?"

Stel we halen de doelen niet. Wat dan?

"Dat weet niemand. Water wordt soms het nieuwe stikstofdossier genoemd, inclusief het doembeeld van boetes en verboden. Maar dat is niet de oplossing. We moeten met zijn allen verder op de ingeslagen weg, met aandacht voor ICM, nieuwe precisietechnieken, middelen met een beter milieuprofiel, nieuwe vulsystemen en een zo nauwkeurig mogelijke toepassing. Iedereen zal een stap extra moeten zetten."

'EEN DRUPPEL VERVUILT 250 METER SLOOT'

Om aan te geven hoeveel vervuiling één druppel middel al kan aanrichten, geeft Van Beek het volgende voorbeeld. De afname daarbij is dat de hoeveelheid actieve stof in het (pure) middel 50 procent is. De drinkwaternorm voor het middel is 0,1 microgram per liter. Dat komt overeen met 0,1 gram per miljoen liter, die in het water 'mag' zitten. Eén druppel heeft een volume van ongeveer 0,05 ml. Bij een hoeveelheid actieve stof van 50 procent, betekent dit dat er met een druppel 0,025 ml actief ingrediënt in het water terecht komt. Stel een sloot is een meter breed en een meter diep dan is 1 druppel dus al genoeg om 250 meter sloot (250.000 liter water) te vervuilen.

'MET WEERBARE UIEN IS MEER OP DE WAL TE HALEN'

„Met weerbare uien haal je meer kilo's op de wal. Maatregelen die de weerbaarheid versterken zijn daarom al gauw de moeite waard om uit te voeren.” Dat zegt Jan Koelmans van George Pars Graanhandel in Sint Jacobiparochie (Fr.). Hij ziet dat telers het belang van een stabiel groeiend, weerbaar gewas steeds meer onderkennen. „Er is nu veel meer aandacht voor een gerichte bemesting dan vroeger. En ook middelen die de planten weerbaarder maken tegen ziekten en plagen en de groei stimuleren of ondersteunen kunnen tegenwoordig op serieuze belangstelling rekenen”, zo stelt de adviseur. Een belangrijke 'gewasversterker' waarmee afgelopen seizoen goede resultaten zijn geboekt is Serenade. „Dit middel heeft de potentie om uit te groeien naar een mooie, groene schakel in de uienteelt.”

Jan Koelmans is teeltadviseur akkerbouw en veehouderij bij George Pars Graanhandel B.V. in Sint Jacobiparochie (Fr.).

„Nee, een topjaar wordt het waarschijnlijk niet meer voor de uien. Daarvoor is er op de meeste plekken gewoon teveel water gevallen.” Jan Koelmans zegt het met enige voorzichtigheid, want hij kent ook genoeg percelen waar de uien er nu (half juni, red.) best goed op staan. „De verschillen hier in het Noorden zijn gewoon groot. We hebben percelen met maar een paar procent uitval, maar ook percelen die door zware buien voor helft zijn uitgedund. En wat gaat er gebeuren als we in de zomer een paar weken droogte krijgen? De uienwortels zitten hoog in de grond, want ze hebben nog niet hoeven zoeken naar water. Misschien hebben we de haspels straks weer heel hard nodig.”

Omslag in denken

Koelmans' woorden zijn tekenend voor het bizarre voorjaar, waarin de uien het tot dusver zwaar te verduren hebben gehad. Door het kletsnatte weer liggen ook schimmelziekten - en dan met name valse meeldauw - weer behoorlijk op de loer. De adviseur herinnert hierbij aan seizoen 2021, toen de ziekte flink om zich heen sloeg. „Toen zijn we - na een aantal droge zomers - wel weer even goed wakker geschud en wisten we weer hoe snel de schimmel door het gewas kan razen en hoe groot de schade kan zijn. Ook kwam het besef naar boven dat met het wegvallen van mancozeb-houdende middelen (in seizoen 2022, red.) de problemen met valse meeldauw nog wel eens veel groter zouden kunnen worden. Teruggrijpen op de ziekte is er dan immers niet meer bij.”

Volgens Koelmans heeft dit heftige schimmeljaar dan ook voor een flinke omslag in denken gezorgd. „Waar we voorheen bijna volledig leunden op chemische ziektebestrijding, zijn we de laatste jaren hard aan de slag gegaan met het weerbaarder maken van de teelt. Zo is er nu meer aandacht voor de bemesting, zoals het opdelen van de NPK-gift in drie of vier delen in plaats van één deel voor en één deel na het zaaien. Ook kijken we nu meer naar de behoefte aan sporenelementen zoals calcium, zwavel en mangaan, al blijft het nog wel een zoektocht om deze voedingsstoffen effectief en precies op het juiste moment in te zetten. Hoe dan ook is de focus nu meer gericht op een stabiel groeiend en weerbaar gewas waarin ziekten en plagen minder kans krijgen.”

Focus op Serenade

Om deze reden zijn ook de biologische fungiciden steeds meer in beeld gekomen. Wat Koelmans betreft is het middel Serenade - gebaseerd op de bacteriestam *Bacillus amyloliquifaciens* QST 713 - op dit moment de belangrijkste vertegenwoordiger binnen dit segment. „Van Serenade weten we dat het al jarenlang serieus wordt onderzocht in heel veel verschillende gewassen en dat de resultaten niet mooier worden gemaakt dan ze zijn. Dat geeft ons vertrouwen om er op een nuchtere en realistische manier mee de boer op te gaan”, aldus de adviseur. De afgelopen jaren is er vooral ervaring opgedaan in poot aardappelen, waar het middel wordt toegepast om de schilkwiteit te verbeteren. „Met name bij schurftgevoelige rassen zijn er

goede resultaten geboekt, met zichtbaar minder schurft. Hoewel de resultaten door de jaren heen misschien wat grillig zijn, is er inmiddels een vaste groep telers die er jaarlijks mee werkt”, zo weet Koelmans.

Afgelopen seizoen is Serenade ook op proef op twee uienpercelen in Pingjum (ras: Red Tide) ingezet. De resultaten daarvan waren ronduit goed. Op het gedeelte waar Serenade werd toegepast kwam de opbrengst maar liefst 10 procent hoger uit (landelijk: 4%, red.). Daarnaast was ook het netto gewicht (tarrering) iets beter. Koelmans benadrukt dat deze resultaten weliswaar een mooie indicatie geven van het effect van Serenade in uien, maar dat er voor 'hardere cijfers' meer proeven over meerdere jaren en op meerdere gronden moeten volgen. Om die reden liggen er dit jaar opnieuw proeven met Serenade bij uientelers in het Groningse Oldambt.

Groene schakel in de uienteelt

Of Serenade de komende jaren een vlucht gaat nemen in de uienteelt durft Koelmans nog niet te zeggen. „Telers in ons werkgebied zijn tamelijk nuchter en gaan niet meteen overstap na een presentatie met mooie proefresultaten. Het is toch vooral: eerst zien, dan geloven. Bovendien hebben we hier veel rijke gronden waar uien goed kunnen groeien. Serenade zal dus echt iets extra's moeten bieden”, zo stelt hij. Niettemin merkt de adviseur dat telers nieuwsgieriger worden naar biologische middelen als Serenade - en dat enkelen ook bereid zijn om er wat mee te experimenteren. „Als de komende jaren blijkt dat gewassen met Serenade beter groeien en weerbaar worden tegen ziekten en plagen, dan zal het enthousiasme voor het middel zeker groeien. En als blijkt dat je er - met name in jaren met moeilijke teeltomstandigheden - ook nog meer kilo's mee op de wal kunt halen, dan zal het nog meer gaan rollen. Vooral op dat punt zie ik potentie voor Serenade: maatregelen die maar iets meer rendement geven aan een dure teelt als uien zijn al gauw de moeite waard om uit te voeren. In die zin kan Serenade wel eens uitgroeien tot een mooie, groene schakel in de uienteelt.”

BAYER

Luna SENSATION

You look **Fabulous!**

Uw product langer vitaal

Luna SENSATION is een betrouwbare fungicide met een uitstekende werking tegen Botrytis, sclerotienrot en echte meeldauw.

Voor meer informatie over Luna Sensation, bezoek agro.bayer.nl of vraag ernaar bij uw lokale distributeur en/of adviseur.

Dit leidt tot een:
// vitaler gewas
// verbeterde kwaliteit

Gebruik gewasbeschermingsmiddelen veilig.
Lees vóór gebruik eerst het etiket en de productinformatie.

'CAPACITEIT VAN VELDSPUIT NIET ZOMAAR OP TE VANGEN MET ANDERE MACHINES'

Loonbedrijf Hermans in Maasbree (Lb.) is een begrip als het om loonwerk in vollegrondsgroenten gaat. Ze zijn 'super specialist' in schoffelen, eggen en frezen - met tientallen aangepaste werktuigen voor heel veel verschillende teelten. Hoewel er op het bedrijf veel mechanisch gaat, blijft de veldspuit onmisbaar. „Snel kunnen handelen en het werk vlot kunnen afronden is essentieel voor elk loonbedrijf; met een veldspuit kan dat.”

Het is begin juni en al wekenlang blijven de buien maar komen. „We hebben nu één trekker aan het werk om wat prei te rooien. De andere 30 trekkers staan hier allemaal werkloos op het terrein. Dat hebben we in deze periode van het jaar nog nooit eerder meegemaakt”, zegt Joop Hermans tijdens een rondje over het bedrijfsterrein. Hij bekent dat hij onderhand wel wat chagrijnig begint te worden van de situatie, temeer er straks een heleboel werk op één grote hoop gaat komen. „Maar, we blijven ons best doen voor de klanten. Dat doen we als familiebedrijf al meer dan 80 jaar.”

Tientallen schoffels, eggen en frezen

Loonbedrijf Hermans is een begrip in de regio, met name voor wat betreft loonwerk voor de groenteteelt. In de bedrijfshallen staan vele tientallen verschillende schoffels, eggen en frezen voor bijna even zoveel groentegewassen. Ook het aantal zaai- en -plant- en rooimachines is amper te tellen. De meeste werktuigen worden ingezet voor de prei- en aspergeteelt; de twee grootste gewassen voor het loonbedrijf. Maar Joop Hermans wil dat liever niet zo gezegd hebben, „Voor ons zijn alle teelten belangrijk. Van stro dekken voor aardbeien, naar lelies rooien tot aan het zaaien van de allerkleinste groentegewassen; we proberen elke akkerbouwer en tuinder van dienst te zijn.”

„Bijna elke nieuwe machine gaat eerst naar de werkplaats om 'm naar onze wensen aan te passen”, zegt Hermans. Vrijwel alle machines op het bedrijf zijn in meer of mindere mate op maat gemaakt.

Hermans beschikt over drie zelfrijdende veldspuiten. Twee daarvan zijn Coenders hoogbouw-sputen, die specifiek voor de aspergeteelt worden ingezet.

Opvallend is dat vrijwel geen enkele machine of werktuig op het bedrijf 'standaard' is. „Bijna elke nieuwe machine gaat eerst naar de werkplaats om 'm naar onze wensen aan te passen. Dat geldt niet alleen voor eenvoudige schoffelmachines, maar bijvoorbeeld ook voor preirooiers die we de afgelopen dertig, veertig jaar helemaal naar onze eigen inzichten hebben herbouwd. Elk machine is zo maximaal afgestemd op ons werkgebied én op onze klant”, zegt Hermans met gepaste trots.

Veel verschillende gewassen spuiten

Op het gebied van gewasbescherming heeft loonbedrijf Hermans vooral een ondersteunende rol. „Akkerbouwers en grotere groenteteelers hebben allemaal zelf een veldspuit, zodat ze meteen aan de slag kunnen als dat nodig is. Wij komen meestal in beeld als ze te druk zijn met andere werkzaamheden of wanneer er extra capaciteit nodig is. Daarnaast hebben we meerdere klanten met hele specifieke teelten, vaak op wat kleinere oppervlakten. We spuiten dus niet zozeer grote arealen, maar vooral heel veel verschillende gewassen”, zo geeft Hermans situatie weer. Voor het spuitwerk beschikt het bedrijf over twee Coenders hoogbouwspuiten (speciaal voor de aspergeteelt) en één zelfrijdende Agrifac (van 33 meter) voor alle andere teelten. „Op dit moment kunnen we nog vrij goed uit de voeten met de redelijk standaard uitgevoerde Agrifac-zelfrijder. Belangrijkste voor ons is dat de machine een verstelbare spoorbreedte-instelling heeft, want dat hebben we met al die verschillende teelten echt nodig”, vertelt Hermans, die doorgaans zelf het spuitwerk doet. Vooral zijn met drie verschillende doppen alle werkzaamheden uit te voeren. In combinatie met een Squall-injecteur valt de veldspuit in de 95 procent DTR-klasse. „Daarmee kunnen we vrijwel alle middelen spuiten. Slecht een hele enkele keer moet er een middel worden gespoten waarvoor een hoger DRT-klasse vereist is. In zo'n geval vragen we een collega-loonwerker of teler om dat klusje voor ons te doen.”

'Capaciteit is heel belangrijk'

Wanneer de toekomst van de gewasbescherming aan de orde komt, vindt Hermans het lastig inschatten wat er komende jaren gaat gebeuren en in welke machines het bedrijf moet investeren. Van oudsher is het loonbedrijf al sterk gericht op mechanische onkruidbestrijding voor tal van groentegewassen. Deels omdat in een aantal teelten geen (of te weinig)

In de nieuwe rubriek In bedrijf laten we ondernemers aan het woord die actief zijn in de (uitvoerende) gewasbescherming. Dat kunnen loonbedrijven en loonspuitbedrijven zijn, maar ook zzp-ers die zich op een specifieke toepassing of gewas richten. Hoe kijken zij naar de ontwikkelingen binnen de gewasbescherming? Hoe anticiperen zij daarop met hun bedrijf? En vooral: hoe zien zij de toekomst van de gewasbescherming? In deze aflevering: Joop Hermans van het gelijknamige loonbedrijf in Maasbree (Lb.).

Joop Hermans leidt samen met zijn compagnons (en neven) Arno en Jaap Hermans het gelijknamige loonbedrijf in Maasbree (Lb.). Hermans is werkzaam in de akkerbouw, de groenteteelt en het grondverzet. Loonwerk voor (vollegrond)groenteteelers is van oudsher de grootste tak (ca. 50 %), waarbij de meeste werkzaamheden worden uitgevoerd in prei, asperges en wortelen. Hermans heeft ongeveer 20 medewerkers in dienst.

herbiciden beschikbaar zijn, maar vooral ook om gewasremmingen (door herbiciden) te voorkomen. „Mechanische onkruidbestrijding is en blijft dus een belangrijke tak van ons bedrijf; daar zijn we goed in en daar blijven we in investeren”, zo geeft de loonwerker aan. Zo is er drie jaar geleden een camera-gestuurde schoffelmachine aangeschaft en is er voor dit seizoen een nieuwe ruggenschoffelmachine bijgekomen. Nieuwe technieken, zoals bijvoorbeeld spotsprayers, hebben zeker ook de aandacht, maar Hermans hikt vooralsnog tegen de beperkte capaciteit aan. „De resultaten in onder meer uien en cichorei zijn goed, zo hebben we de afgelopen jaren gezien. Ook is de software waarschijnlijk wel uit te breiden naar andere gewassen zoals prei. Knelpunt is echter dat de capaciteit nog niet zo groot is en dat je de machine bij regen niet in kunt zetten. Dat maakt het lastig om als loonbedrijf in zo'n machine te investeren. Klanten willen het liefst dat je ze meteen - liefst dezelfde dag - kunt ontzorgen; met een spotsprayer gaat dat allemaal niet zo snel.” Om diezelfde reden zijn technieken die helemaal zonder chemie werken, zoals bijvoorbeeld laserwieders, nog moeilijker rendabel te krijgen: „Die machines gaan immers nog langzamer.”

Veldspuit voorlopig onmisbaar

Hoewel er - op het gebied van onkruidbestrijding - veel mogelijk is met geen of minder chemie, blijft de veldspuit voorlopig een onmisbaar schakel, zo stelt Hermans. „Chemie is en blijft een hele effectieve en efficiënte manier om onkruiden te beheersen. Bovendien is de capaciteit van een veldspuit niet zomaar op te vangen met andere machines. Snel kunnen handelen en het werk vlot kunnen afronden is essentieel voor elk loonbedrijf; met een veldspuit kan dat.” Hoewel de loonwerker best bezorgd is over het wegvallen van veel gewasbeschermingsmiddelen, ziet hij dit niet als de nekslag voor de sector. „Telers in deze regio zijn inventief en vinden altijd wel weer oplossingen voor een probleem. Als loonbedrijf denken we daar graag in mee. En of dat nou oplossingen mét of zonder chemie zijn; beide passen ons evengoed. Uiteindelijk volgen we altijd de wensen van onze klanten.”

„Het mooiste aan de groententeelt vind ik de dynamiek en soms ook de hectiek die erin zit. Geen dag is hetzelfde.” Dat zegt Wiek de Kleijne (26) uit America (Lb.). Sinds 2019 zit hij met zijn ouders en broer in het familiebedrijf Handje Gezond. Waar de overige familieleden zich vooral bezighouden met de teelt van blauwe bessen, richt Wiek zich met name op de groententeelt. „Door de gewassen lopen, zien dat alles goed groeit en dat iedereen met plezier werkt; dat is het mooiste dat er is.”

Wanneer wist je dat je in het bedrijf wilde stappen?

„Hmm... Daar kan ik niet echt een jaartal aan koppelen. Ik heb altijd wel iets in de agrarische sector willen doen, maar het heeft tot mijn vijftiende of zestiende geduurd voordat ik wist dat ik iets met groententeelt wilde. In had toen al wat werkervaring opgedaan bij een groenteler in de buurt en ook mijn schoolstage was bij een groentebedrijf. Vooral de dynamiek van de teelt sprak me aan; elke dag is anders. Voor ons bedrijf was de groententeelt een compleet nieuwe tak. Mijn ouders hadden eerst een pelsdierenbedrijf, waar later de blauwe bessenteelt aan toe is gevoegd. Toen de nertsen in 2020 definitief geruimd moesten worden vanwege corona, hebben we de groententeelt flink uitgebouwd. Die stap - van dierhouderij naar volledig plantenteelt - is trouwens best ingrijpend; het werkritme wordt daardoor flink op z'n kop gezet. Daar hebben we met z'n allen best even aan moeten wennen.”

Wat is er veranderd sinds je in het bedrijf zit?

„In 2019 zijn we begonnen met zo'n 10 hectare bleekselderij, radicchio rosso en rabarber. Nu zitten we op ongeveer 100 hectare met voornamelijk broccoli - ca. 40 hectare - en daarnaast bloemkool, bleekselderij en rabarber. Verder telen we ook nog zo'n 100 hectare aan akkerbouwgewassen, waaronder peen, uien, spinazie en sperziebonen. Al met al zijn we in vijf jaar tijd dus flink gegroeid. Door die areaalgroei zijn ook de teeltrisico's flink toegenomen, zo heb ik de afgelopen jaren gemerkt. Met tien of twintig hectare kun je alles prima bijbenen, maar met honderd hectare is dat nogal wat lastiger. Zo hebben we in het droge jaar 2022 een paar tegenvallers moeten incasseren in de bleekselderij. En in het natte seizoen 2023 zijn er enkele percelen verzoopen. Dat wil je natuurlijk niet, maar het is wel heel leerzaam geweest. We zijn nu nog scherper op de kwaliteit van onze (huur)percelen en ik hou de teeltplanning nog beter in de gaten. Ook huren we dit jaar voor het eerst een adviseur in, speciaal voor de koolteelt. Broccoli en bloemkool zijn geen gemakkelijke teelten, zo hebben we gemerkt. Daar valt voor ons nog wel wat te leren.”

‘VAN EEN BEETJE STRESS GA IK VAAK BETER PRESTEREN!’

Waar wil je de komende jaren naar toe met het bedrijf?

„De komende jaren staan in het teken van stabilisatie en optimalisatie. In mijn ogen moet je met 100 hectare groenten de kost kunnen verdienen - groter hoeft van mij dus niet. Een belangrijk speerpunt is de bodemkwaliteit. Het liefst zou ik meer grond voor langere tijd willen huren, zodat we meer kunnen doen aan specifiek onderhoud en kwaliteitsverbetering. Dat komt de groententeelt namelijk altijd ten goede. Technisch gezien hebben we de zaken aardig op orde. Onze veldspuit - een zelfrijder met 97,5 procent driftreductiedoppen

‘IK HOU VAN DE DYNAMIEK EN HECTIEK DIE HET VAK MET ZICH MEEBRENGT’

- is helemaal up-to-date en ook met onze plant- en oogstmachines kunnen we de komende jaren wel vooruit. Voor het plukken van blauwe bessen hebben we sinds drie jaar een plukrobot. Deze kan zo'n 10 tot 15 hectare aan en vervangt ongeveer 40 plukkers. Dat maakt de afhankelijkheid van personeel behoorlijk minder groot. Voor de oogst van broccoli zie ik iets ook wel voor me. In Amerika zijn ze bezig met de ontwikkeling van zo'n oogstrobot; daar kijk ik met grote belangstelling naar.”

Wat zie je als grootste uitdagingen - of knelpunten - voor de komende jaren?

„Kunnen we met het wegvallen van chemische middelen straks nog wel kwalitatief goede groenten telen? Dat is wat mij betreft een van de belangrijkste uitdagingen voor de toekomst. Op dit moment lukt het allemaal nog, al is de bestrijding van rupsen, luizen en wantsen in een aantal gewassen al een behoorlijk lastige klus geworden. Bij een aantal ziekten en plagen werken we met biologische middelen, maar die geven in de meeste gevallen niet hetzelfde resultaat als chemie.

Wiek de Kleijne (26) heeft samen met zijn broer Hayke en ouders Willy en Lisette een vollegrondsgroenten-, akkerbouw- en blauwe bessenbedrijf in America (Lb.). Wiek houdt zich voornamelijk bezig met de groententeelt, jaarlijks zo'n 100 hectare. Broccoli is met 40 hectare de grootste teelt. Verder wordt er bleekselderij, bloemkool en rabarber verbouwd.

Hoe zie je de toekomst tegemoet? Ben je over tien jaar nog groenteteler?

(Na een moment van stilte)... „Door alle onzekerheden die ik hiervoor heb beschreven, vind ik het lastig om hier volmondig ja op te zeggen. Natuurlijk hoop ik het, maar of dat op deze plek zal zijn en met dezelfde bedrijfsopzet...? Ik weet het niet. We praten er zowat elke dag over, maar gaan ondertussen ook gewoon door. En om het toch een beetje positief te houden: misschien zeg ik over tien jaar wel; het loopt hier prima! Waar hebben we ons druk over gemaakt?”

Wat vind je het mooiste aan je vak?

„Dan zeg ik: op een mooie dag door de gewassen lopen, zien dat alles goed groeit en dat iedereen met plezier werkt. Dan besef je waarvoor je alle moeite doet en dat het dan ook lonend is. Verder houd ik stiekem ook wel van de hectiek die de vak met zich meebrengt. Van een beetje stress ga ik vaak beter presteren!”

Tot slot: welk advies zou je startende collega's mee willen geven?

„Doe vooral iets dat je leuk vindt. Dat is de beste basis om er een succes van te maken.”

JONG EN ONDERNEMEND

In de rubriek **Jong & Ondernemend** laten we jonge ondernemers in de land- en tuinbouw aan het woord. Hoe runnen zij hun bedrijf? Welke kansen en bedreigingen zien ze binnen hun vakgebied? En vooral: hoe zien zij de toekomst tegemoet? In deze aflevering: Wiek de Kleijne (26) uit America (Lb.).

„Met weerbare uien haal je meer kilo's op de wal. Maatregelen die de weerbaarheid versterken zijn daarom al gauw de moeite waard om uit te voeren.”

Jan Koelmans, teeltadviseur bij George Pars Graanhandel B.V.

„Snel kunnen handelen en het werk vlot kunnen afronden is essentieel voor elk loonbedrijf; met een veldspuit kan dat.”

Joop Hermans, loonwerker in Maasbree (Lb.).

„Het mooiste aan de groententeelt vind ik de dynamiek en soms ook de hectiek die erin zit. Geen dag is hetzelfde.”

Wiek de Kleijne, vollegrondsgroenteteler in America (Lb.).

COLOFON

Concept en realisatie:

- Bayer CropScience SA-NV

Vormgeving en opmaak:

- StudioCR

Fotografie:

- Bayer CropScience SA-NV

Drukwerk:

- HH Global

Dit is een uitgave van:
Bayer CropScience SA-NV
Siriusdreef 36
PO Box 88
NL-2132 WT Hoofddorp
www.agro.bayer.nl

Onze gebruiksaanwijzingen, zowel mondeling als schriftelijk verstrekt, berusten op uitgebreide proefnemingen. Wij adviseren naar beste weten volgens kennis van zaken van dit ogenblik, echter zonder daarvoor aansprakelijkheid op ons te nemen, omdat opslag/bewaring en toepassing zich aan onze controle onttrekken. Beschrijvingen van een product, resp. gegevens over de eigenschappen daarvan betekenen niet, dat verantwoordelijkheid wordt gedragen bij eventuele schade.

Gebruik gewasbeschermingsmiddelen veilig. Lees vóór gebruik eerst het etiket en de productinformatie.

Bayer CropScience aanvaardt geen enkele verantwoordelijkheid over gepubliceerde uitspraken en/of meningen. Niets uit deze uitgave mag worden vervoelvoudigd of openbaar worden gemaakt, op welke wijze dan ook, zonder schriftelijke toestemming van Bayer Crop Science SA-NV.

TERUG IN DE TIJD

Bergen op Zoom, voorjaar 1911: 'Een groep jongeren steekt asperges in de omgeving van Bergen op Zoom'

Foto: Nationaal Archief/Collectie Spaarnestad/
Het Leven/fotograaf onbekend

ADVERTORIAL

The power of nature.
Empowered by science.

Breedwerkend
bedekkingsfungicide
voor de biologische
bestrijding van
schimmels

SERENADE®

Voor een veerkrachtig gewas

Bedekkings-
fungicide

Breed
werkend

Sleutelproduct
in residu-
management

Gebruik gewasbeschermingsmiddelen veilig.
Lees vóór gebruik eerst het etiket en de productinformatie.

Voor meer informatie over Serenade
en andere biologicals: agro.bayer.nl